

GÁCSI ANETT ERZSÉBET*

Büntetőtárgyalás tartása zártcélú távközlő hálózat útján**

I. Bevezetés

A tudomány által *vegyes rendszerűnek* minősített *büntetőeljárások* bírósági szakaszában főszabály szerint érvényesülnek az általános processzuális alapelvek, azaz a nyilvánosság, a közvetlenség és a szóbeliség elve.

A technika fejlődésével lehetőség van azonban a magyar büntetőeljárásokban (is) tárgyalást zártcélú távközlő hálózat útján tartani. *Saját fogalom-meghatározásom* alapján ez a módszer az igazságszolgáltatási hálózaton belül a tanú vagy kivételes esetben a terhelt speciális audiovizuális eszközzel történő kihallgatását jelenti, úgy hogy a tárgyalás két biztosított végponton (a tárgyalóterem és a kihallgatott tartózkodási helye között) egyidejűleg folyik. A módszernek fontos eleme, hogy a tanút vagy a terheltet a tárgyalás helyszínétől elkülönített helyiségben, képet és hangot egyidejűleg rögzíteni képes technikai eszköz alkalmazásával hallgatják ki. Ez a módszer a büntetőeljárásokban valójában olyan költség- és időkímélő megoldás lehet, amely egyes tárgyalási garanciák megtartása mellett egyaránt szolgálhatja a terhelt és tanú védelmét, kíméletét.

Felmerül azonban a kérdés, hogy az új technika (a gép) büntetőeljárásokba való bevezetésével egyfelől maradéktalanul érvényesülnek-e a klasszikus processzuális alapelvek, másfelől pedig a tisztességes eljáráshoz való jog oldaláról megközelítve sérül-e a fegyverek egyenlőségének elve a zártcélú távközlő hálózat útján tartott tárgyalások során.

A tanulmányban – nemzetközi kitekintéssel – ezekre a kérdésekre keresem a választ. Mindemellett azt is bemutatom, hogy a magyar büntetőeljárásokban – az egzakt jogszabályi rendelkezés mellett – hogyan alkalmazzák (alkalmazzák-e egyáltalán) a zártcélú távközlő hálózat útján való tárgyalást; továbbá azt, hogy az új büntetőeljárás törvény 2018. július 1-jén történő hatályba lépésével a jogintézmény milyen strukturális változást fogja hozni.

* adjunktus, Szegedi Tudományegyetem

** Az Emberi Erőforrások Minisztériuma UNKP-17-14kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának támogatásával készült. Jelen tanulmány a Szegedi Akadémiai Bizottság szervezésében a tudományünnepi programsorozat részeként 2017. november 10-én *Ember és gép. A büntetőjogi felelősség anyagi, eljárásjogi és végrehajtási keretrendszere a digitális világban* című workshop-on megtartott előadás szerkesztett változata.

II. Rendszertani elhelyezés és terminológiai kérdések

1. A jogintézmény rendszertani elhelyezése

A vegyes rendszer megszületése óta talán egyetlen alapelv sem változott jelentésében annyira, mint a *nyilvánosság elve*.¹ Noha még ma is igaz tétel az, hogy a nyilvánosságot egyfelől (szűkebb értelemben) az ún. ügyfélnyilvánosság, másfelől (tágabb értelemben) az ún. népnilvánosság (más megfogalmazásban: tárgyalótermi nyilvánosság) oldaláról lehet vizsgálni,² ugyanakkor kijelenthető, hogy a hagyományos tárgyalási nyilvánosság fogalma és jelentéstartalma átalakult, ugyanis maga a nyilvánosság is mást jelent, mint a XIX. század végén (az első írott magyar büntető eljárásjogi kódex megalkotásának idején). Ehhez szorosan kapcsolódnak az utóbbi évtizedek „fejleményei”, közülük is különösen az, hogy „a nyilvánosság a tárgyalótermet közvetlen fizikai veszélyek potenciális színterévé változtatta a jelenlévők (elsősorban: tanú, bizonyos esetekben a terhelt) számára”.³

A szervezett bűnözés térhódításával a leginkább veszélyeztetett kategória a tanúk (együttműködő elkövetők) személye lett. *In abstracto* igaz az, hogy nem közömbös, hogy a tanú milyen társadalmi és jogi környezetben teszi meg vallomását, mennyire működik és működhet közre aktívan az eljárásban, az igazság kiderítésében; a szervezett bűnözési formák megjelenésével fokozottabban jelentkezett ez az igény.⁴ A *tanúvédelem* kapcsán hazánkban a 2000-es évek elejétől kezdve merült fel az a gondolat, hogy a jogi keretek megteremtése nem elegendő,⁵ szükség van a jogszabályok végrehajtásához a megfelelő logisztikai háttérre, infrastruktúra és – mindenekelőtt – a humán erőforrások, a tanúvédelmi eszközök megteremtésére.⁶ E *tanúvédelmi (jogi) eszközök egyik sajátos esetének tekinthető* a magyar büntetőeljárásokban 2003. július 1-jétől létező zártcélú távközlő hálózat útján tartott tárgyalás is [a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény, a továbbiakban: Be. 244/A-D. §].⁷

A zártcélú távközlő hálózat útján tartott tárgyalás tehát a fentiek alapján a *nyilvánosság elvével összefüggésben* (ún. ügyfélnyilvánosság kérdése) értelmezendő, azt a *tanúvédelem egyik eszközeként* lehet rendszertanilag elhelyezni. Utóbbi azonban egy sor problémát felvethet a büntetőeljárások során, amelyek a zártcélú távközlő hálózat útján tartott tárgyalások során is felmerülhetnek. A tanúvédelem során ugyanis ellentét feszül (1) a tanúzási kötelezettség és a tanúnak a biztonsága szavatolására irányuló igénye kö-

¹ ERDEI ÁRPÁD: *Tanok és tévtanok a büntető eljárásjog tudományában*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2011. 226. p.

² HERKE CSONGOR – FENYVESI CSABA – TREMMEL FLÓRIÁN: *A büntető eljárásjog elmélete*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2012. 69. p.

³ ERDEI 2011, 226–227. pp.

⁴ Vö. VARGA ZOLTÁN: *A tanúvédelem*. Magyar Jog 2001/5. 268. p.

⁵ A jogi kereteket Magyarországon az 1990-es évek elején kezdték kiépíteni.

⁶ KERTÉSZ IMRE: *A még különösebben védett tanú*. Belügyi Szemle 2001/11. 32. p.; BÓCZ ENDRE: *A tanúvédelem egyes jogértelmezési és egyéb gyakorlati kérdései a magyar büntető igazságszolgáltatásban*. In: Róth Erika (szerk.): *A tanúvédelem útjai Európában*. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2002. 65. p.

⁷ Érdekeességként kiemelés érdemel, hogy 2016. február 23. óta [3/2016. (II. 22.) IM rendelet] a polgári eljárásokban is van lehetőség tárgyalás, valamint a személyes meghallgatás zártcélú távközlő hálózat útján történő megtartására.

zött; (2) ütköz(het)nek a tanú és a terhelt jogai (pl. ún. konfrontációhoz való jog); (3) továbbá összeütközési pont lehet az alapelvek (pl. általános processzuális alapelvek) feltétlen betartására irányuló igény és a tanú védelme között.⁸ Ezen összeütközési pontok mind az angolszász-, mind a kontinentális típusú tárgyalási rendszerekben megjelennek. Különbség mutatható ki azonban a két modell között abban, hogy az *angolszász rendszer* sokáig idegenkedett a büntetőeljárás belüli tanúvédelmi rendszertől, továbbá az anonim tanú intézményétől is. Ennek oka abban keresendő, hogy az általános processzuális alapelvek sérelmét látták ezekben a jogintézményekben: „hogyan is lehetne figyelembe venni olyan tanú vallomását, akit a védelem nem lát, nem hall, közvetlenül nem kérdezhet és reakcióit nem vizsgálhatja”.⁹ Ebből következik az, hogy e rendszerben a szűkebb értelemben vett büntetőeljárás kívüli tanúvédelmi eszközöket részesítették előnyben, a zártcélú távközlő hálózat (ún. videokonferencia – lásd II.2. pont) használata kezdetben ilyennek minősült. Ezzel szemben a *kontinentális modell* bátrabban használta a büntetőeljárás belüli tanúvédelmi eszközöket:¹⁰ a zártcélú távközlő hálózat útján foganatosított kihallgatásokat a büntetőeljárás belüli tanúvédelmi eszköznek tekintették (noha az sem hallgatható el, hogy időben jóval később terjedt el a kontinentális modellben ez a technikai megoldás, mint az angolszász modellben, azon belül is az USA büntetőeljárásában jelent meg a legkorábban).

Az *angolszász rendszer megoldásai* kapcsán kiemelendő, hogy az USA-ban az 1970-es évektől jelent meg a büntetőeljárásokban az optikai vagy audiovizuális eszközök révén való kihallgatás, azt elsősorban a (magyar terminológia szerinti) nemi erkölcs elleni bűncselekmények sértettjeinek a kihallgatása során alkalmazták.¹¹ Alkalmazása a legtöbb tagállamban a terhelt előzetes jóváhagyásához kötött. Sajátos változata alakult ki Kaliforniában az ún. RVP (azaz remote video proceedings) forma keretében videokonferenciás tárgyalásokat hoztak létre közlekedési bűncselekmények esetén. A szabályozás alapján azoknak, akiknek 15 mérföldnél többet kellene utazniuk a tárgyalás helyszínére az adott városban külön tárgyaló teremben is megtehetik a vallomásukat. A külön tárgyalóteremben a bíróság egy külön alkalmazottja mindig jelen van.¹² Költséghatékonyság szempontjából is eredményesen működik az USA-n kívül *Kanadában* a jogintézmény: hozzátévelegesen ¼-be kerül mint rendes tárgyalótermi kihallgatást tartani, és a sokszor 4 órás utazás helyett kb. 15 perces utat igényel az eljárás alanyaitól.¹³ Az *Egyesült Királyságban* az ún. veszélyeztetett tanúk kapcsán építették ki a rendszert (már a rendőrségen is megtalálható ez a megoldás). Itt a jogintézmény egyik kiválósága a

⁸ KERTÉSZ 2001, 40. p.

⁹ SZABÓ KRISZTIÁN: *Tanúvédelem a magyar büntetőeljárásban*. HVG ORAC, Budapest, 2012. 38. p.

¹⁰ Ékes példája ennek a német büntetőeljárás, ahol arra is lehetőség van, hogy a főtárgyaláson a veszélyeztetett helyzetben lévő tanú helyett ún. közvetett tanú tegyen vallomást, aki legtöbbször a tanú korábbi kihallgatását végző tisztségviselő. Meg kell azonban jegyezni, hogy ilyen esetekben a közvetlenség elvének olyan mérvű csorbulása következik be, hogy önmagában a közvetett tanúk vallomása nem szolgálhat a bűnösség megállapításának alapjául, azt más bizonyítékoknak is feltétlenül alá kell támasztaniuk. Vö. SZABÓ 2012, 40. p.

¹¹ DEMLEITNER, V. NORA: *Witness protection in criminal cases: anonymity, disguise or other option?* American Journal of Comparative Law Supplement, vol. 46. 1998. 641–642. pp.

¹² ANTAL DÁNIEL: *Videokonferencia a magyar büntetőeljárásban*. Magyar Jog 2014/11. 656. p.

¹³ Vö. ANTAL 2014, 656. p.

gyorsaságban rejlik. Van arra lehetőség ugyanis, hogy a vádemelést követő 2-3 órán belül sor kerüljön az első kihallgatásokra.¹⁴

A *kontinentális modellben* hatékonyan működik a jogintézmény *Franciaországban*, ahol lehetőség van a büntetőeljárásban audio-, vagy audiovizuális eszközök igénybevételeire a tanúkihallgatások foganatosításakor. Ennek egyrészt tanúvédelmi funkciója van, másfelől a külföldön tartózkodó tanúk közvetlen vallomástételét is lehetővé teszi.¹⁵ Szintén kiválóan működik a jogintézmény *Németországban*, ahol 1998 óta van lehetőség audiovizuális segédeszközök alkalmazására: az StPO 247a. §-a szabályozza a magyar zártcélú távközlő hálózat útján történő kihallgatáshoz hasonló jogintézményt (azaz a bírósági szakban alkalmazható az általános processzuális alapelvek tiszteletben tartása mellett) *szimultán kihallgatás* néven.¹⁶ A jogintézményt elsősorban a tizennégy éven aluli sértettek vonatkozásában szerették volna alkalmazni,¹⁷ azonban egyéb olyan esetben is alkalmazható, amikor a tanú „jólétét” olyan súlyos hátránnyal fenyegető veszély érné, amelyet másképp nem lehet elhárítani. Azaz ezen egyéb esetekben csak szubszidiárius jelleggel alkalmazható.¹⁸ A videótechnika közvetítőeszközként való használatának a német büntetőeljárás jogban két típusa lehetséges. Az egyik az ún. egyirányú rendszer (*Ein-Weg Übertragung*), amikor a tárgyalóteremben jelenlévő személyek közvetlen bepillantást nyerhetnek a kihallgatásba, de a tanú mindezt nem észleli. Ezt a megoldást a magyar jog e formában nem ismeri. A másik a valódi videokonferencia kapcsolat, azaz a kétirányú rendszer (*Zwei-Weg Übertragung*), amikor a tárgyalóteremben ülő személyek és a tanú is észleli, kapcsolatot tud teremteni egymással.¹⁹ (A német büntetőeljárásban tolmács esetén inkább a szimultán tolmácsolást alkalmazzák.) Kiválóan működik továbbá a jogintézmény a *Balti országokban*, *Finnországban*,²⁰ *Spanyolországban* és *Lengyelországban*.²¹ Hazánkkal szomszédos országok közül *Szlovéniában* valamennyi bíróságon és büntetés-végrehajtási intézetben kiépítették a rendszert. (ISDN telefonvonalon keresztül történik a kép és hang továbbítása. 507 alkalommal alkalmazták ezidáig.) A szlovén büntetőeljárás törvény 2011 óta a büntetőeljárás különböző szakaszaiban (tárgyalás előkészítése, tárgyalási szak, fellebbezési szak, végrehajtási szak) biztosítja ezt a lehetőséget. Alanyai elsősorban a tanú és a terhelt,²² lehetőség

¹⁴ Vö. KÁDÁR HUNOR: *Tanú- és sértettvédelem a magyar és román büntetőeljárásban az emberi jogok tükrében*. PhD Értekezés. Pécs, 2016. 192. p.; BROSSÚRA: *A videokonferencia mint az európai igazságszolgáltatás része*. Belgium, 2009. (A továbbiakban: Brossúra 2009) 24–25. pp.

¹⁵ FYFE, NICHOLAS – SHEPTYCKI, JAMES: *Facilitating witness co-operation in organised crime cases: an international review*. Home Office Online Report 27/2005. 7. p.

¹⁶ BOHLANDER, MICHAEL: *Principles of German Criminal Procedure*. Hart Publishing, Oxford – Portland – Oregon, 2012. 28–30., 34–35. pp.; ÁBRAHÁM MÁRTA: *A német tanúvédelmi törvény, különös tekintettel a videokonferencia alkalmazására a büntetőeljárásban*. Jogtudományi Közlöny 2001/7–8. 321. p.;

¹⁷ SZABÓ 2012.

¹⁸ HERKE CSONGOR: *A tanúvédelem külföldi modelljei*. In: Mészáros Bence (szerk.): *A tanú védelmének elméleti és gyakorlati kérdései*. PTE ÁJK, Pécs, 2009. 93. p.

¹⁹ ÁBRAHÁM 2001, 321–322. pp.; Brossúra 2009. 24. p.

²⁰ Itt külön rendszert építettek ki a tárgyalótermi meghallgatásokhoz és külön rendszert az ún. előzetes meghallgatásokhoz. (Előrebocsátom ezt figyelembe vette az OBH 2014-ben hazánkban). A finn büntetőeljárásokban kiválóan működik a mobil videomeghallgatás, azaz pl. kórházakban, menekültközpontokban egy laptop segítségével is tudják foganatosítani. Brossúra 2009. 24. p.

²¹ Brossúra 2009. 26. p.

²² Szlovén Be. 244.a. pontja alapján

van azonban a szakértők videokonferencia útján való meghallgatására. *Ausztriában* centralizált videokonferencia-foglalási rendszer működik: az ilyen berendezéssel felszerelt tárgyalótermeket valamennyi bíróság előre lefoglalhatja.²³

Sajátos megoldást követ az *Emberi Jogok Európai Bírósága* (a továbbiakban EJEB), amikor az zártcélú távközlő hálózatok (ún. videokonferencia tárgyalások/kihallgatások) kérdéskörével foglalkozik: azt az Emberi Jogok Európai Egyezménye (a továbbiakban: EJE) 6. cikk 3. bekezdés d) pontja kapcsán, azaz a *szűkebb értelemben vett fegyverek egyenlősége elv körében értelmezi*.²⁴ A szűkebb értelemben vett fegyverek egyenlősége elv három egymással összefüggő elemét különbözteti meg az EJEB: (1) a terhelt jogosult arra, hogy a terhelt tanúkhöz kérdést intézzen vagy intézhessen; (2) a terhelt jogosult arra, hogy mentő tanúk jelenlétét és kikérdezését kikényszeríthesse; (3) a terheltet a vádlóval egyenlő jogok illetik meg a tanúk megjelenésének kikényszerítése és kikérdezése vonatkozásában.²⁵ Ezen elemekkel összefüggésben a jogintézmény kifejezetten a *kiskorú tanú vallomásának felhasználhatósága*, valamint az *anonim tanúvallomások felhasználhatóságának* problematikájával kapcsolatosan jelenik meg.²⁶

Összegzően: álláspontom az, hogy a zártcélú távközlő hálózat útján foganatosított kihallgatás tágabb értelemben vett tanúvédelmi eszköznek minősül a nemzetközi és a jelenlegi hazai szabályozás és értelmezés alapján. Ezzel kapcsolatban *követelmény* a tisztességes eljáráshoz való jog és annak implicite részelemeként elismert fegyverek egyenlősége elv maradéktalan tiszteletben tartása. Követelmény tehát az, hogy a tanúvédelmi eszközök alkalmazásakor (így a tanulmány tárgyát képező eszköznel is) mindig szem előtt kell tartani azt a kívánalmat, hogy a védelem garanciális jogai, különös tekintettel a kontradiktórius tárgyalásra és a nyilvánosság, közvetlenség, szóbeliség elvére csak a legszükségesebb mértékben sérüljenek, és bizonyos tanúvédelmi eszközök alkalmazására ne pusztán az eljáró hatóságok bizonyításhelyzetének megkönnyítése céljából kerüljön sor.²⁷

2. Fogalomhasználat

Ami *terminológiát* illeti a *zártcélú távközlő hálózat útján tartott tárgyalás* kifejezés a magyar terminológia sajátja. (A nemzetközi szakirodalom általában *videokonferencia kihallgatásnak* vagy *-tárgyalásnak* nevesíti a jogintézményt.²⁸)

²³ Brossúra 2009. 23. p.

²⁴ A témához lásd: GÁCSI ANETT ERZSÉBET: *A fegyverek egyenlőségének elve az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlatában*. Belügyi Szemle 2017/9. 5–23. pp.

²⁵ A Bizottság 1984. október 11-én elfogadott jelentéséhez fűzött különvélemény az Unterpertinger v. Austria ügyben (Application no. 9120/80), Judgment of 11 October 1984. B-93.

²⁶ Jelen tanulmány kereteit szétfeszítené a jelezett kérdéskör részletes bemutatása, részleteiben lásd: GÁCSI 2017, 14–16. pp.

²⁷ TÓTH MIHÁLY: *Adalékok az új büntetőeljárási törvényünk mozgalmas gyermek éveikhez (Tanúvédelem és iratismertetési jog a módosításokról)*. In: Holé Katalin – Kabódi Csaba – Mohácsi Barbara (szerk.): Dolgozatok Erdei Tanár Úrnak. ELTE ÁJK, Budapest, 2009. 424. p.; SZABÓ 2012, 49. p.

²⁸ Így például az USA szövetségi büntetőeljárási szabálya (Federal Rules of Criminal Procedure) Rule 5 (f) a „video teleconference” kifejezést; a szlovén Be. a „videokonferencia tárgyalás” kifejezést használja. Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának R (97) 13. számú ajánlása (a tanúk megfélemlítése és a védelemhez

A jelenlegi *magyar fogalom* álláspontom szerint *pontatlan*. Egyfelől megtévesztő az elnevezés, ugyanis valójában nem zártcélú, hanem *zártláncú hálózatról* van szó, amelynek lényege, hogy a két terem közötti összeköttetést egy igazságszolgáltatási hálózat segítségével biztosítják, és a létrejött „adás” csak a két végpont között „fogható”, másutt nem.²⁹ A jogalkotó annak ellenére nem fogadta meg a ’zártláncú’ terminológiát, hogy az 1990-es években a hazai tudományos munkákban, mint tanúvédelmi eszköz egyik sajátos esetét ilyen névvel szorgalmazták beiktatni az eljárási szabályok közé a kutatók.³⁰ (Zárójelenesen megjegyzem a magyar bírói gyakorlatban találtam példát arra, hogy a ’zártcélú’ kifejezés helyett a ’zártláncú’ kifejezést használták az ítélet indokolásában.³¹) Másfelől hibás az elnevezés, hiszen valójában *nem a tárgyalást tartja meg a bíróság zártcélú távközlő hálózat útján, hanem „csupán” a bizonyítási eljárás egy mozzanatát*: a tanú vagy kivételes esetben a terhelt kihallgatását. A Be. jelenlegi szabályai szerint a többi bizonyítási cselekményt pl. szakértő meghallgatása ilyen formában elvégezni nem lehet, illetve más tárgyalási szakaszt sem lehet így megtartani pl. tárgyalás megnyitását, megkezdését, vagy éppen perbeszédet sem tarthatóak meg ilyen formában.³² Mindezek alapján álláspontom az, hogy a helyes terminológia *eljárási cselekmény (kihallgatás) elvégzése zártláncú távközlési hálózat útján* lenne. Tanulmányom további részében azonban a Be. szerinti megfogalmazást használom az egységesség kedvéért.

Az új magyar büntetőeljárás törvény (a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény, a továbbiakban: új Be.) szakít az elnevezéssel: *telekommunikációs eszköz használata* névvel szabályozza újra a jogintézményt. Előrebocsátva: a jogintézményt teljesen új alapokra helyezte a jogalkotó, így indokoltnak tartom az elnevezés módosítását (részleteiben: lásd IV. pont).

III. Zártcélú távközlő hálózat útján tartott tárgyalás a magyar büntetőeljárásban

1. Alapvetések

Noha már az 1990-es években felmerült a gondolat, hogy az előzetes letartóztatási meghallgatásokat zártcélú távközlő hálózat útján foganatosítsák,³³ végül a magyar büntetőel-

való jogról); valamint az *európai e-igazságszolgáltatás program* keretében kibocsátott dokumentumok [így az első európai e-igazságügyi cselekvési terv (2009–2013), továbbá a második európai e-igazságügyi cselekvési terv (2014–2018)] is videokonferenciának vagy video-telekonferenciának nevezi. Utóbbi (európai e-igazságszolgáltatás) elemzése szétfeszítené jelen tanulmány kereteit, azonban vívmányaira utalásszerűen kitérek munkámban. Hasonlóan („video-link testimony”) nevesíti a Nemzetközi Büntetőbíróság gyakorlata is. Lásd: ROHAN, COLLEEN M.: *Rules Governing the Presentation of Testimonial Evidence*. In: Khan, Karim A. A. – Buisman, Caroline – Gosnell, Christopher: *Principles of Evidence in International Criminal Justice*. Oxford University Press, New York, 2010. 533–534. pp.

²⁹ Vö. HERKE CSONGOR: *Technikai eszközök alkalmazása a büntetőeljárásban*. Kriminológiai Közlemények 68. 2010. 190. p.; ANTAL 2014, 656. p.

³⁰ KERTÉSZ IMRE: *A tanú védelemre szorul*. Magyar Jog 1993/4. 196. p.; KERTÉSZ 2001, 31. p.

³¹ Lásd: Fővárosi Törvényszék 4.B.560/2015/12. sz. (forrás. www.birosag.hu)

³² ANTAL 2014, 656. p.

³³ Lásd: KERTÉSZ IMRE – BÓCZ ENDRE: *A letartóztatási meghallgatás zártcélú televíziós rendszer segítségével*. Rendészeti Szemle 1991/9. 9–16. pp.

járásokban – a 2002. évi I. törvény alapján – 2003. július 1-jétől van lehetőség az ilyen típusú kihallgatásokra.

Lényegét tekintve (pontos fogalmát lásd: jelen tanulmány I. pontjában) a bírósági tárgyalás lebonyolítására³⁴ egy zártláncú, az igazságszolgáltatási igények kielégítését szolgáló, az összeköttetés közvetlenségét a mozgóképet és a hangot egyidejűleg továbbító rendszer (kamera és mikrofon) felhasználásával kerül sor. Az így megtartott kihallgatáson a kihallgatandó személyek fizikailag nincsenek jelen a tárgyalóteremben, hanem más helyszínen (a bíróság másik helyiségében, illetőleg az eredeti elképzelés szerint egy másik helységben lévő bíróság, rendőrség vagy büntetés-végrehajtási intézet épületében) vannak, és a bírósággal az összeköttetést az audiovizuális rendszer biztosítja.³⁵

Ami a jogintézmény *jogforrásait* illeti az alapvető szabályokat (1) a büntetőeljárás törvény (Be. 244/A-D. §) és (2) a 22/2003. (VI. 25.) IM rendelet (a tárgyalás zártcélú távközlő hálózat útján történő megtartásáról), az ún. Végrehajtási Rendelet tartalmazza. Közöttük számos ponton eltérés van – a tanulmányban a későbbiekben erre kitérek – amely a jogalkalmazó számára bizonytalanságot eredményezhet. Szintén tartalmaz a zártcélú távközlő hálózat útján fogatosított kihallgatásokra (elsősorban végrehajtási és technikai jellegű) szabályokat (3) az OIT 1/2006. szabályzata (eljárás cselekmények kép- és hangfelvételére, továbbítására, valamint kezelésére szolgáló rendszer igénybevétele és használatának szabályairól, a továbbiakban: Szabályzat). Továbbá a határon átnyúló bűnözések miatt (4) a 2012. évi CLXXX. törvény (az Európai Unió tagállamival folytatott bűnügyi együttműködésről) is tartalmazza a zártcélú távközlő hálózatot, mint kihallgatási módszert. Utóbbi jogszabály követi a Be. rendelkezéseit, előrevetítve azt, hogy a kihallgatandó alanyok körét a szakértővel kibővíti.

2. Elrendelése, alanyai

A zártcélú távközlő hálózat útján fogatosított kihallgatást a tanácselnöke hivatalból vagy indítványra indokolt végzéssel *rendelheti* el. Az indítványozók között nevesíti a Be. az ügyészt, a vádlottat, a védőt, a tanút, a tanú érdekében eljáró ügyvédet, valamint a kiskorú tanú gondozóját vagy törvényes képviselőjét [Be. 244/A. § (1) bek.]. Felmerül a kérdés, hogy vajon a magánvádló és pótmagánvádló jogosult-e indítványozni a zártcélú távközlő hálózat útján fogatosított kihallgatást? Ők mint speciális vádképviselők a jogok gyakorlását tekintve az ügyéssel egytekintet alá esnek-e? Álláspontom szerint a magánvádló, pótmagánvádló nem indítványozhatja az ilyen típusú kihallgatást. Csak akkor lennének rá jogosultak, ha külön nevesítené őket a Be. az indítványozók között vagy akkor, ha a Be. vádlóról mint gyűjtő kategóriáról rendelkezne e körben. Visszatérve az indokolt elrendelő határozatra: a végzés ellen nincs helye külön jogorvoslatnak, azt csak az ügydöntő határozat elleni fellebbezésben lehet sérelmezni. E ponton kiemelés érdemel, hogy a törvény – közel 15 éve – helytelenül fogalmaz a jogorvoslati jog biztosítása kapcsán amikor azt deklarálja, hogy „az ügydöntő határozatban lehet azt sé-

³⁴ Kivételesen a nyomozási bíró eljárása során is van rá lehetőség [Be. 207. § (5) bek.] Ezt a 22/2003. (VI-25.) IM rendelet 1. §-a is megerősíti.

³⁵ 2012. évi I. törvény 146. §-hoz fűzött indokolás

relmezni”.³⁶ A végzést a tárgyalási határnap előtt 5 nappal a kezdeményezésre jogosultakkal, valamint ha a kihallgatandó személy fogva van: a fogvatartó büntetés-végrehajtási intézettel haladéktalanul közölni kell [244/A. § (3)-(4) bek.].

Elrendelésének eseteit tekintve taxatív felsorolást ad a Be. 244/A. § (2) bekezdése. Így zártcélú távközlő hálózat útján lehet foganatosítani a kihallgatást egyfelől a *tizennegyedik életévét be nem töltött tanú esetén*. Ez az elrendelési esetkör mind a nemzetközi mintáknak (beleértve a görcső alá vett országok szabályozási modelljeit, valamint az EJEB esetjogát is), mind az európai e-igazságszolgáltatási modellnek az egyik sarokpontja. Célja elsősorban a gyermektanúk büntetőeljárás okozta hátrányainak enyhítése, a nyilvános tárgyalás káros hatásainak elkerülése, a másodlagos viktimizáció elkerülése.³⁷ Másodsorban elrendelési ok lehet az, ha a sértett sérelmére *meghatározott típusú bűncselekményt* (Btk. XV. fejezet; XIX. fejezet; XX. fejezet vagy más személy elleni erőszakos bűncselekmény) *követtek el*. Ezekben az esetekben a sértett kímélete, a terhelttel való (újra)találkozás elkerülése indokolhatja a speciális kihallgatás alkalmazását. Harmadik elrendelési ok lehet *annak a tanúnak az ilyen kihallgatása, akinek a tárgyaláson való megjelenése egészségi állapotára vagy más körülményre tekintettel aránytalan nehézséggel járna*. E ponton két megjegyzést szükséges tenni. Egyfelől indokolatlannak tartom csak a tanúra leszűkíteni ezt az elrendelési esetkört, ugyanis akár együttműködő elkövető, akár a terhelt vonatkozásában fennállhat olyan helyzet, hogy egészségügyi állapota vagy más körülmény miatt nem tud a tárgyaláson megjelenni. (A szűkítés annak fényében sem érthető, hogy maga a Be. is deklarálja, hogy a tanú mellett a terhelt is kihallgatható zártcélú távközlő hálózat útján.) Másfelől ez az elrendelési ok jelenleg holt okként funkcionál. A Be. ugyanis a kihallgatás helyeként jelenleg két helyszínt jelöl meg: a kihallgatást biztosító bíróságot,³⁸ illetve a fogvatartást végrehajtó intézetet.³⁹ Nem nevesít „egyéb” – tehát más alkalmas helyiség – kategóriát. Ezt azonban indokoltá tenné a jelzett harmadik elrendelési ok [pl. kórházban, hospice házban (egészségügyi intézményben) vagy saját otthonában való kihallgatás].⁴⁰ Negyedik elrendelési esetkör, *annak a tanúnak vagy vádlottnak a zártcélú távközlő hálózat útján való kihallgatása, aki külön jogszabályban meghatározott tanúvédelmi programban vesz részt,*⁴¹ *vagy a védelme egyébként ezt indokoltá teszi* (pl. különösen védett tanú nyomozási bíró általi kihallgatása).⁴² Ennél az esetkörnél – főként a Védelmi Programban való részvételnél (pl. az ország másik részére, vagy más országba költöztetett tanúnál, terhelténél) – a zártcélú

³⁶ Vö. ANTAL 2014, 653. p.

³⁷ Vö. Miskolci Törvényszék B.134/2009/40. sz.; Budapest Környéki Törvényszék B.78/2012/43. sz. (forrás: www.birosag.hu)

³⁸ Ezen a végrehajtási rendelet pontosít: kihallgatást elrendelő vagy a közvetítéshez szükséges eszközökkel és berendezéssel rendelkező bíróság által biztosított külön helyiség. [Végrehajtási rendelet 3. § (1) bek.]

³⁹ Innen csak az adott büntetés-végrehajtási intézetben fogva lévő tanú vagy terhelt kihallgatása közvetíthető [Végrehajtási Rendelet 3. § (1) bek.].

⁴⁰ ANTAL 2014, 653. p.

⁴¹ Ilyenkor a hálózat működését biztosító személyzetet a Tanúvédelmi Szolgálat útján kell biztosítani. Végrehajtási Rendelet 5. § (3) bek.

⁴² A joggyakorlatból példa: a tanú kihallgatása Bács-Kiskun Megyei Bíróság 2.B.268/2005/505. számú ügyében (bűnszervezet tagjaként emberölés előkészülete és fegyvercsempészet bűncselekménye miatt), ahol az ítéletben a bíróság a következőképpen indokolta a jogintézmény alkalmazásának szükségességét: „jelen esetben a zárt célú távközlő hálózat útján történő kihallgatás a dekonspiráció elkerülésére alkalmas, törvényes módszer volt, ezért a bíróság ezt alkalmazta”.

távközlő hálózat útján fogatosított kihallgatás idő- és költséghatékonysági szempontokat is szolgálhat. Ötödik elrendelési ok annak a *fogva lévő vádlottnak vagy tanúnak* a kihallgatása, *akinek a tárgyaláson való megjelenése a közbiztonság veszélyeztetésével járna.*⁴³ Ez a joggyakorlatban azt jelenti, hogyha fokozottan fennállna a kihallgatandó személy szökésének veszélye a tárgyalás helyszínére való szállítása esetén. Ezzel az esetkörrel kapcsolatban kiemelés érdemel, hogy az Országos Bírósági Hivatal (a továbbiakban: OBH) 2014 év folyamán a Fővárosi Törvényszékkal, a Belügyminisztériummal és a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságával együttműködve a Be.-ben meglévő zártcélú távközlő hálózat útján tartott tárgyalás mintájára *párhuzamosan* kidolgozott egy informatikai megoldást a büntetőeljárás során fogva lévő terheltek költséghatékony, gyors és egyszerű meghallgatására. A lényege az, hogy a bírósági tárgyalóterem és a büntetés-végrehajtási intézet között kiépített közvetlen videókapcsolaton keresztül hallgatja meg a bíróság a fogvatartottat (tipikusan az előzetes letartóztatás meghosszabbítása tárgyában való meghallgatást jelenti ez). A „rég-új” rendszer kidolgozásának alapja az volt, hogy a büntetés-végrehajtási szervezet alapfeladatai közül a legnagyobb biztonsági kockázatot az előállítások, szállítások jelentik. A büntetés-végrehajtási intézetek évente összesen 50.000 előállítást hajtanak végre, ezek részbeni kiváltására lehet alkalmazni a jövőben a távmeghallgató rendszert. Jelenleg két intézetben van rá lehetőség: Budapesti Fegyház és Börtönben, valamint a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet Venyige utcai épületében. (A Szegedi Fegyház és Börtön objektumaiban 2017. novemberi megkeresésemre azt a választ kaptam, hogy jelenleg nincs még kiépítve a technikai rendszer.) A nyilvánosságra hozott adatok alapján a két büntetés-végrehajtási intézetben eddig 25 millió Ft-ba került a berendezés. A lefolytatott vizsgálatok szerint a rendszernek van létjogosultsága: Észak-Írországból pl. több mint 20 bíróság, 3 büntetés-végrehajtási intézet, 17 rendőrség használja eredményesen.⁴⁴ Végezetül a *különleges bánásmódot igénylő sértett* kihallgatása is elrendelési okként került szabályozásra a Be.-ben. Ez az ok a 2012/29/EU Európai Parlament és Tanács irányelv (*a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról*) hatására került a hatályos eljárási törvénybe 2015. 11. 01. napjától.

A Be.-ben rögzített esetkörök mellett az *Európai Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködésről szóló 2012. évi CLXXX. törvény* (a továbbiakban: EUBESZ törvény) is tartalmaz audiovizuális készülékkel való kihallgatási esetkört a *nemzetközi jogsegélykérelmek teljesítése* (pl. külföldről való bizonyítékszerzés) érdekében.⁴⁵ A jelezett kihallgatási forma valójában két önálló esetkört foglal magában. Egyfelől a zártcélú távközlő hálózat útján való kihallgatást, másfelől távbeszélő-készülék útján való kihall-

⁴³ Ez a megoldás nem idegen nemzetközi gyakorlatban sem. Például Norvégiában Andres Breivik-nél is tervezték a videokonferencián való kihallgatást 2011-ben.

⁴⁴ Országos Bírói Hivatal Beszámolója „Bírósági videokonferencia rendszer és fogvatartotti videomeghallgatás bemutatása”. 2014. (Forrás: <http://birosag.hu/media/aktualis/birosagi-videokonferencia-rendszer-es-fogvatartotti-videomeghallgatás-bemutatása>)

⁴⁵ A magyar joggyakorlatban számos példát lehet erre az esetkörre találni, így például a Fővárosi Törvényszék 4.B.560/2015/12. számú döntésében egy ír állampolgár sérelmére elkövetett emberrablási ügyben szintén így hallgatták ki a sértettet. (Az eset érdekessége, hogy ebben az ügyben a sértett eljárási szabálysértést követett el kihallgatása közben: 4 órája hallgatták ki ugyanis zártcélú távközlő hálózat útján, ezen idő alatt a sértett se nem evett, se nem ivott, így végül kihúzta az internet kábelt és megszakította a kihallgatását.)

gatást. Az előbbi fogatosítása esetén a bíróság rendelkezik hatáskörrel. A kihallgató személyek köre tágabb, mint a Be.-ben, ugyanis a tagállami hatóság által Magyarországon tartózkodó személy *tanúként, terheltként vagy szakértőként* audiovizuális eszköz útján történő kihallgatása vagy meghallgatása iránt kibocsátott európai nyomozási határozatot a bíróság az érintett személy zártcélú távközlő hálózat útján történő kihallgatásának vagy meghallgatásának elrendelésével hajtja végre [63/C. § (1) bek.; 68/D. § (1) bek.]. Ilyenkor a *terheltként* kihallgató személy zártcélú távközlő hálózat útján történő kihallgatása csak az érintett erre vonatkozó előzetes hozzájárulása esetén rendelhető el. A terheltként kihallgató személy a zártcélú távközlő hálózat útján történő kihallgatásához írásban, vagy a bíróság előtt szóban tett, jegyzőkönyvbe foglalt nyilatkozatával járulhat hozzá [63/C. § (3) bek.; 68/D. § (3) bek.]. A zártcélú távközlő hálózat útján fogatosított kihallgatások menete a Be. szerint történik, azzal, hogy a bíróság a zártcélú távközlő hálózat útján történt kihallgatásról vagy meghallgatásról készült jegyzőkönyvet, valamint a Be. 244/D. § (2) bekezdése szerinti kép- és hangfelvételt haladéktalanul megküldi a tagállami hatóságnak [63/D. § (8) bek.; 68/D. § (10) bek.]. E ponton kiemelés érdemel, hogy a joggyakorlatban többször felmerült, hogy vajon az EUBESZ törvény és a Be. rendelkezései összhangban állnak-e egymással, mitöbb a zártcélú távközlő hálózat útján tartott kihallgatás szabályai a két törvényben konkuráló rendelkezések-e. Így a Fővárosi Törvényszék 8.B.1620/2013/55. számú ítéletében (1.fokú bíróság) és Fővárosi Ítéletábla 2.Bf.233/2015/32.sz. határozatában (2. fokú bíróság) önbíráskodás büntette miatti büntetőeljárásban merült fel az, hogy „észrevételezte a Fellebbviteli Főügyészség, hogy a bizonyítási eljárás során a sértett részletes meghallgatására zárt célú távközlési rendszer felhasználásával került sor [Be. 244/A. § (2) bekezdés c) pontja]. A Be. 244/D. § (2) bekezdésében előírtaknak a törvényszék azonban nem tett eleget, kép- és hangfelvétel nem lett az iratokhoz csatolva.”⁴⁶ „A Fővárosi Ítéletábla megkeresésére a Fővárosi Törvényszék közölte, hogy a külföldön élő osztrák állampolgárságú tanú kihallgatásának jogalapját nem a Be. 244/A. § szolgáltatta, hanem az Európai Unió tagállamaival folytatott Bűnügyi Együttműködésről szóló 2012. évi CLXXX. tv. 36. § d) pontja és 55. §-a. E jogszabályhelyek nem írják elő a felvétel készítését, és a törvény e körben nem utal vissza a Be. vonatkozó rendelkezéseinek alkalmazására.”⁴⁷ Álláspontom szerint nincs konkuráló rendelkezés az EUBESZ törvény és a Be. között a zártcélú távközlő hálózat útján fogatosított kihallgatások kapcsán. Ennél fogva nem osztom a fentebb hivatkozott ügyben a Fővárosi Törvényszék indokolását: „E jogszabályhelyek nem írják elő a felvétel készítését, és a törvény e körben nem utal vissza a Be. vonatkozó rendelkezéseinek alkalmazására.” Igaz ugyan, hogy csak 2017. május 23-tól írja elő az EUBESZ törvény, hogy kell kép- és hangfelvételt készíteni (a Törvényszék előtti per pedig 2012-2013-ban volt folyamatban); ugyanakkor már a Közlöny állapotban is utal az EUBESZ törvény 2. §-a arra, hogy a Be.-t ezekben az eljárásokban a törvényben előírt eltéréseket figyelembevéve megfelelően kell alkalmazni. Mivel ilyen eltérés nincs az EUBESZ törvényben a zártcélú távközlő hálózat útján fogatosított kihallgatásoknál, így kép- és hangfelvétel készítése kötelező lett volna ennél a kihallgatásnál is. Az EUBESZ törvényben rögzített második formánál, a távbeszé-

⁴⁶ Fővárosi Ítéletábla 2.Bf.233/2015/32. sz. (forrás: www.birosag.hu)

⁴⁷ Fővárosi Ítéletábla 2.Bf.233/2015/32. sz. (forrás: www.birosag.hu)

lő-eszköz útján történő kihallgatásnál az ügyészség rendelkezik hatáskörrel (a bíróság akkor, ha azt a tagállami hatóság kifejezetten kéri). Alanyi köréből kikerült a terhelt, ugyanis úgy rendelkezik a törvény, hogy „a Magyarországon tartózkodó személy tanúként vagy szakértőként, telefonkonferencia útján történő kihallgatása vagy meghallgatása iránt kibocsátott európai nyomozási határozatot az ügyész hajtja végre” [64/A. § (1) bek.; 68/F. § (1) bek.].

A hatályos szabályozás alapján a zártcélú távközlő hálózat útján foganatosított kihallgatás *alanyai* (azaz a kihallgatandó személyek köre) a tanú, illetve a terhelt lehet. Álláspontom szerint indokolt lenne az alanyi kör szakértőkkel (esetleg tolmácsokkal) való kiszélesítése, ahogy azt az *Európai Unió tagállamai közötti kölcsönös bűnügyi jogsegélyről szóló egyezmény* (Európai Unió 2000. május 29.) 10 cikke is tartalmazza.⁴⁸

3. Általános processzuális alapelvek érvényesülése (?)

3.1. A közvetlenség és nyilvánosság elve

Noha a nyilvánosság és közvetlenség elve két önállóan definiálható általános processzuális alapelv, a zártcélú távközlő hálózat útján foganatosított kihallgatás szabályainál indokolt azok együttes vizsgálata.

A *nyilvánosság elvének* az ún. *ügyfélnyilvánosság* típusát kell vizsgálni a jogintézménynél, azaz azt, hogy a vád és védelem oldala miként lehet jelen a zártcélú távközlő hálózat útján foganatosított kihallgatásoknál. A *közvetlenség elve* kapcsán pedig kiemelés érdemel, hogy a princípium a magyar eljárási törvényben (sem a hatályos, sem az új Be.-ben) expressis verbis nem szerepel az alapelvek, illetve a tételes rendelkezések között. Azonban a bírósági eljárás részletszabályaiból levezethető azon követelményről van szó, hogy a bíróság ügydöntő határozata csak az elé tárt, személyi jellegű bizonyítási eszközöknél a hatóság előtt megtett vallomásokon, az általa megvizsgált bizonyítási eszközökön alapulhat. A zártcélú távközlő hálózat útján tartott tárgyalás jogintézménye a közvetlenség elve szempontjából azért vizsgálendő, mert a kihallgatandó személy a tárgyaláson nincs jelen. A Be. (valamint a Végrehajtási Rendelet) rendelkezései azonban a közvetlenség előnyeinek a lehető legnagyobb mértékű biztosítására irányulnak, gondoskodva arról, hogy a kihallgatott tanú vagy terhelt a tárgyalóteremtől „távol”, azonban a technika (zárláncú távközlő hálózat) segítségével a tárgyaláson jelenlévőkhöz hasonló „élő kapcsolatban” (*live-link*) legyen a bírósággal és a tárgyaláson jelen lévő személyekkel.⁴⁹

Az *elkülönített helyiségben* (ahol a kihallgatást foganatosítják) *jelenlévők körét* az eljárási törvény részletesen meghatározza. Az ún. *magánszemélyek* közül jelen lehet a kiskorú tanú esetében törvényes képviselője vagy gondozója; szükség esetén szakértő, tolmács; a tanú ügyvédje, a terhelt védője [Be. 244/B. § (1) bek.]. A védelemhez való jog zavartalan gyakorlását biztosító garanciális rendelkezés, hogy a védő, illetőleg a he-

⁴⁸ Az európai e-igazságszolgáltatás dokumentumai is alanyként ismerik el a szakértőt.

⁴⁹ ERDEI 2011, 222. p.; A videokonferencia kihallgatások kapcsán az európai e-igazságszolgáltatási program is követelményként rögzíti a közvetlenség elvének érvényesülését.

lyettesítésére jogosult személy a vádlott zártcélú távközlő hálózat útján történő kihallgatásakor döntése alapján mind a tárgyalás helyszínén, mind az elkülönített helyiségben jelen lehet. Ha a védő kizárólag a tárgyalás helyszínén tartózkodik, a vádlottal való korlátozás nélküli érintkezés lehetővé tétele érdekében az elkülönített helyiség és a tárgyalás helyszíne között vezetékes telefonkapcsolatot kell biztosítani.⁵⁰

A *hatóság* oldaláról jelen kell lennie egy *bíró*nak (helyette bírósági titkár is eljárhat), továbbá a *zártcélú távközlő hálózatot üzemeltető személyzet tagjának* [Be. 244/B. § (1) bek.]. A kihallgatáson jelenlévő *bíró feladata* a tárgyalás megnyitása során a tárgyalás helyszínén jelen lévők számbavétele után megállapítani az elkülönített helyiségben lévők személyazonosságát. Igazolja továbbá, hogy az elkülönített helyiségben illetéktelen személy nem tartózkodik, valamint, hogy a tanú /vádlott nincs korlátozva eljárási jogainak gyakorlásában [Be. 244/B. § (2) bek.]. A tárgyalásról készült jegyzőkönyv mellett – amely tartalmazza a zártcélú távközlő hálózat útján kihallgatott tanú vagy vádlott valóságát – az eljárási szabályok megtartásának ellenőrzése érdekében az elkülönített helyiségben jelen lévő *bíró külön jegyzőkönyvet készít* a kihallgatás lefolytatásának körülményeiről [Végrehajtási Rendelet 6. § (1) – (2) bek.]. Ezt a jegyzőkönyvet, amely tartalmazza többek között az elkülönített helyiségben jelen lévő személyek felsorolását, csatolni kell a tárgyalási jegyzőkönyvhöz.⁵¹ A kihallgatás pontosabb rögzítése érdekében a *tárgyalásról egyidejűleg mozgóképet és hangfelvételt kell készíteni*, amelyet az iratokhoz kell csatolni [Végrehajtási Rendelet 7. § (1) – (2) bek.; 8. § (1) bek.]. A kép- és hangfelvételt a büntetőeljárás résztvevői indítványra és a tanács elnökének határozata alapján akár a tárgyaláson, akár azon kívül megtekinthetik [Végrehajtási Rendelet 9. § (1) bek.]. A tárgyaláson kívül történő lejátszás esetén azonban a bíróságon olyan helyiséget kell biztosítani a kép- és hangfelvétel megtekintésére, amely megakadályozza, hogy a felvételt illetéktelen személyek megismerhessék, illetve a tartalmát megsemmisítsék.⁵² [Az eljárási résztvevőknek azonban a bíróság indítványukra másolatot készíthet. – Végrehajtási Rendelet 10. § (1) bek. Ez ún. „back-office” alrendszer segítségével történik – az 1/2006. OIT rendelet utal rá – a lényege, hogy ezzel a másolásra kialakított berendezéssel – ami jelenleg egy DVD lejátszóval felszerelt munkaállomás és egy VHS videó magnetofon együttese – valamennyi törvényszék rendelkezik.⁵³] A tanú védelmét szolgáló rendelkezés, hogy *a tanú védelme érdekében a zártcélú távközlő hálózat útján történt kihallgatás közvetítése során a tanú személyazonosságának megállapítására alkalmas egyedi tulajdonságait* (pl.: arcának vonása, hangja) technikai úton torzítható [Be. 244/C. § (5) bek.]. Ha ennek alkalmazására kerül sor, a büntetőeljárás résztvevői is kizárólag a kihallgatásról készült kép- és hangfelvétel torzított változatát ismerhetik meg.⁵⁴ A Végrehajtási Rendelet ezen a rendelkezésen annyiban pontosít, hogy (1) a terhelt vonatkozásában is megengedett a torzítás [Végrehajtási Rendelet 2. § (2) bek.]; (2) erről már az elrendelő határozatban rendelkezni kell. Az eltorzítás a gyakorlatban a „kép és

⁵⁰ A vezetékes telefonkapcsolat csak a Végrehajtási Rendeletben előírt követelmény [3. § (7) bek.], a Be. csak telefonkapcsolatot határoz meg [Be. 244/C. § (2) bek.].

⁵¹ 2012. évi I. törvény 146. §-hoz fűzött indokolás

⁵² 2012. évi I. törvény 146. §-hoz fűzött indokolás

⁵³ ANTAL 2014, 655. p.

⁵⁴ 2012. évi I. törvény 146. §-hoz fűzött indokolás

hang jelátviteli útjába iktatott elektronikus jelfeldolgozó rendszerek segítségével történik, így tudják módosítani a kép- és hangtartalom paramétereit”.⁵⁵

A hatóság tágabb értelemben vett „tagjai” közül jelen kell lennie a kihallgatás helyszínén a *zártcélú távközlő hálózatot üzemeltető személyzetnek* is. E személy eljárásjogi jogalanyisága álláspontom szerint vitatott. A büntető eljárásjog tudománya ugyanis többféle szempont alapján csoportosítja a büntetőeljárás résztvevőit, így például klasszikusan (1) hatóság és büntetőeljárás résztvevői (másnéven: magánszemélyek), vagy éppen (2) főszemélyek és mellékszemélyek kategóriáját képezi.⁵⁶ Más szerzők további csoportosítást is használnak, így például a (3) a bizonyítás alanyainak a kategóriáját (idesorolják: a tanút, szakértőt, szaktanácsadót, hatósági tanút, szemletárgy birtokosát), vagy éppen (4) közreműködők (pl. jegyzőkönyvvezetők) csoportját. A zártcélú távközlő hálózat útján fogatosított kihallgatások során ilyen (büntető eljárásjogi szempontból észrevehetetlen) közreműködőnek minősülnek a technikai eszközt működtető segéd-személyzet, akik adott esetben, feladatuknál fogva gyakran többről értesülhetnek az ügy egyes részleteiben mint maga az ítélkező bíróság tagjai (pl. amikor a kihallgatott személy személyazonosságának megállapítására alkalmas egyedi tulajdonságait a kihallgatás során torzítják magát a kihallgatott személyt jobban ismerik, mint bárki más; hozzáférnek (ismerik) a kihallgatott személyes adataihoz és a vallomása tartalmához).⁵⁷ Ezzel kapcsolatban pedig kérdésként merülhet fel, hogy *van-e a technikai személyzetnek titoktartási kötelezettsége?* A Be. e tekintetben eligazítást nem ad, a Végrehajtási Rendelet 5. § (1) bekezdése azonban részint megválaszolja, hiszen *igazságügyi alkalmazottakról* ír, ők gondoskodnak a közvetítésről. Sőt abban is útmutatást ad, hogy ha a hálózat működtetéséhez megfelelően képzett igazságügyi alkalmazott nem áll rendelkezésre, akkor külső személyzet segítségével igénybe vehető, akikre az igazságügyi alkalmazottakra vonatkozó titoktartási szabályok vonatkoznak, tehát titoktartásra kötelezettek.

A nyilvánosság és közvetlenség elvének biztosítása érdekében lehetővé kell tenni, hogy a tárgyaláson jelen lévő résztvevők láthassák az elkülönített helyiségben a kihallgatott tanút, illetőleg vádlottat, valamint a tanúval, illetőleg vádlottal egyidejűleg ott tartózkodó valamennyi személyt.⁵⁸ A kamerát mozgatni és látószögét változtatni a kihallgatás során nem szabad.⁵⁹ [Maga a Be. úgy fogalmaz, hogy a technika alkalmazása során mindkét teremben helyet foglalónak látnia kell egymást. Be. 244/C. § (3) bek.⁶⁰] Mindemellett a kép és hang egyidejű felvétele során folyamatosan fel kell tüntetni a

⁵⁵ ANTAL 2014, 656. p.

⁵⁶ FANTOLY ZSANETT: *A büntetőeljárás alanyai*. In: Fantoly Zsanett – Gácsi Anett Erzsébet: Eljárásjogi büntetőjog. Statikus rész. Iurisperitus Kiadó, Szeged, 2013. 88–89. pp.

⁵⁷ ERDEI 2011, 245. p.

⁵⁸ Ennek be nem tartása eljárási szabálysértést eredményez. Vö. Szegedi Ítéletábra Bf.II.461/2012/13. sz. (forrás: www.birosag.hu)

⁵⁹ Végrehajtási Rendelet 3. § (3) bek.

⁶⁰ A tárgyalás helyszínén a kamerát úgy kell elhelyezni, hogy a felvételen egyidejűleg látható legyen az eljárásnak a tárgyalás helyszínén tartózkodó valamennyi résztvevője. A kamerát mozgatni és látószögét változtatni a kihallgatás során nem szabad. A kép és hang egyidejű felvétele során folyamatosan fel kell tüntetni a közvetítés pontos idejét. Végrehajtási Rendelet 4. § (1) bek.

közvetítés pontos idejét.⁶¹ (Külön mikrofont kell biztosítani a kihallgatandó személynek/ügyvédjének és külön mikrofont a helyiségben tartózkodó személyek számára.)⁶²

Szintén a *nyilvánosság és közvetlenség elvét erősíti*, egyfelől az, hogy a kihallgatáshoz elkülönített helyiségben egy további kamera helyezhető el, amelyet a tárgyalóteremből a tanács elnöke / egyesbíró / nyomozási bíró közvetlenül vagy közvetve irányíthat. (Arról a jogszabály nem rendelkezik, hogy ezt a bíró maga irányítja-e vagy technikai személyzetet kell vagy vehet igénybe hozzá.) A második kamera biztosítja a kihallgatott terhelt vagy tanú, illetőleg a tárgyaláson felszólalók közvetlen figyelemmel kísérését. Másfelől szintén a közvetlenség elvét erősíti az, hogy a kihallgatáshoz elkülönített helyiségben egy önálló közvetítő készülék biztosítja, hogy a tanú / terhelt követhesse a tárgyalás menetét. A tizennegyedik életévét be nem töltött tanú azonban kizárólag a tanács elnökét láthatja, hallhatja [Be. 244/C. § (4) bek. 3. mondat]. Álláspontom szerint ún. *fordított irányú közvetlenség szabálya* is megjelenik a zártcélú távközlő hálózat útján fogantatott bírói szemle során okirat felmutatása szükséges, a tárgyalás helyszínén a dokumentum képét továbbító önálló kamera (az európai e-igazságszolgáltatási programban *dokumentum-kamerának* nevezett eszköz)⁶³ abból a célból, hogy azt az elkülönített helyiségben lévő (kihallgatott) személy is lássa.

A zártcélú távközlő hálózat útján történő kihallgatásnál a *konfrontációhoz való jogot* maga a Be. teremti meg azzal, hogy úgy rendelkezik „biztosítani kell, hogy a büntetőeljárásban résztvevők az őket megillető kérdezési, észrevételezési, indítványtételi és egyéb eljárási jogait gyakorolhassák [Be. 244/C. § (1) bek.]. E ponton felmerül a kérdés, hogy vajon a zártcélú távközlő hálózat útján tartott tárgyalás (mint tanúvédelmi eszköz) konkurál-e más, az eljárási törvényben nevesített, illetve külön nem nevesített tanúvédelmi eszközzel? Álláspontom szerint nem. Ugyanis a jogintézmény egyfelől segítő szabálya lehet egyes nevesített tanúvédelmi eszközöknek (pl. különösen védett tanú intézményének); másfelől adott ügyben előfordulhat, hogy többletjogosítványokat tartalmaz a védelem oldalának egyes nem nevesített tanúvédelmi eszközökhöz képest (pl. írásbeli tanúvallomáshoz képest; vagy ahhoz az esethez képest, amikor a terheltet a tanú kihallgatásának idejére kiküldik a tárgyalóteremből). A konfrontációhoz való jognak ezt a jogintézményen belüli kiemelkedő és egyben megerősített szerepét a védelem oldala is elismeri. A fentiek alapján így lehet példát találni arra a magyar joggyakorlatban, hogy maga a védelem kéri a zártcélú távközlő hálózat útján való tanúkihallgatást az írásbeli tanúvallomással szemben (a védelem érvelése szerint jobban tudják így a kérdezési jogot érvényesíteni).⁶⁴

⁶¹ Végrehajtási Rendelet 3. § (3) bek.

⁶² Végrehajtási Rendelet 3. § (5) bek. Szintén külön mikrofont kell biztosítani a tárgyalás helyszínén a tanácselnöknek, az ügyésznek, a terheltnek és a védőjének; és külön mikrofont a tárgyalás helyszínén tartózkodó eljárási résztvevő számára. Végrehajtási Rendelet 4. § (2) bek.

⁶³ Végrehajtási Rendelet 4. § (5) bek.

⁶⁴ Fővárosi Törvényszék 29.B.658/2013/111. számú ítélete kábítószer-kereskedelem büntette miatt indult büntetőeljárásban: „Az elsőfokú bíróság az ügyészi indítvánnyal szemben a védői indítványnak adott helyt, amikor az operatív műveletben részt vevő 1. sz. tanú írásbeli vallomástétele helyett, annak zárt célú távközlő hálózat útján történő kihallgatását rendelte el, majd ugyancsak ezen a módon hallgatta meg a vádlott elfogásában közreműködő 5. sz., 2. sz., 3. sz. és 4. sz. tanúkat, maradéktalanul biztosítva ezzel felek számára a tanútól való kérdés lehetőségét.”

Kiemelendő, hogy a törvény a *büntetőeljárásban résztvevők eljárási jogait kizárólag a gyermektanú kimélete érdekében korlátozza*, amikor csak a tanács elnöke számára biztosítja a közvetlen kérdezési jogot, a résztvevők számára a törvény kérdések feltételének indítványozását teszi lehetővé. A tárgyalással együtt járó pszichés megterhelés csökkentése érdekében a törvény szerint az elkülönített helyiségben tartózkodó tizenegyedik életévét be nem töltött tanú – a szembesítés esetét kivéve – kizárólag a tanács elnökét láthatja és hallhatja a közvetítő készüléken keresztül.⁶⁵ Ez a magyar megoldás hasonlít az USA-ban 1990-ben – szintén a gyermektanúk érdekében kidolgozott – egyoldalú zártcélú televíziós hálózathoz (*one-way closed circuit television system*).⁶⁶

Összegzően: egyetértve *Erdei Árpáddal* a zártcélú távközlő hálózat útján fogatosított kihallgatás során a nyilvánosság és közvetlenség elve nem csorbul, még azon szabályokkal sem, amikor (1) a tanú személyazonosságának megállapítására alkalmas egyedi tulajdonságait (pl.: arcának vonása, hangja) technikai úton torzítják; vagy akkor amikor (2) a tizenegyedik életévét be nem töltött tanú esetében közvetlenül a tanács elnöke gyakorolhatja a kérdezési jogot.⁶⁷ A nyilvánosságot és közvetlenséget ugyanis zártcélú távközlő hálózat útján fogatosított kihallgatásoknál pont a távközlési eszköz útján teremtik meg, nem pedig a személyes jelenletre alapozva.⁶⁸ Álláspontom szerint, ha jól működik a rendszer az így fogatosított kihallgatás közvetlen bizonyítás-felvételnek minősül.

3.2. A szóbeliség elve

Noha a magyar Be. (sem a hatályos, sem az új eljárási törvény) kifejezetten nem tartalmazza a szóbeliség elvét,⁶⁹ annak a bírósági eljárásokban a fentebb elemzett másik két általános processzualis alapelvvel együtt érvényesülnie kell. [Zárójelesen megjegyzem, hogy az elv kivételt megtűrő szabály, így maga az eljárási törvény nevesít olyan eseteket (pl. írásbeli tanúvallomás), ahol az elv értelemszerűen nem érvényesülhet.]

A zártcélú távközlő hálózat útján fogatosított kihallgatásoknál a princípium maradéktalanul érvényesül, hiszen a kihallgatott *tanú vagy terhelt szóban a bíróság előtt teszi meg a vallomását a tárgyalás részeként*, gyakorlatilag a bírósági tárgyaláson azzal, hogy egy a tárgyalóteremtől elkülönített helyiségben tartózkodik. Amennyiben vallomása nem egyértelmű, homályos, esetleg önellenmondásokat tartalmaz az általános kihallgatási szabályok alapján [vö. Be. 85. §; 118. § (1) bek.] az összefüggő vallomását követően lehetőség van hozzá kérdéseket intézni, a vallomásaiban megjelenő eltéréseket tisztázni.

⁶⁵ 2012. évi I. törvény 146. §-hoz fűzött indokolás

⁶⁶ Maryland vs. Craig ügy, 497 U.S. 836 (1990); WHITE J. PENNY: *Rescuing the confrontation clause*. South Carolina Law Review, vol. 54. 2003, 588–589. pp.

⁶⁷ Vö. ERDEI 2011, 223. p.

⁶⁸ 21/2014. (VII. 15.) AB hat., ABH 2014, 582, 599 [69]

⁶⁹ Hasonlóan nem nevesíti külön a német büntetőeljárási törvény sem, a joggyakorlat azonban töretlen abban, hogy a bírósági tárgyaláson érvényesülnie kell. BOHLANDER 2012, 28. p.

4. Helyzetkép 2017-ben

Jelenleg a bíróságok hazánkban nem rendelkeznek állandó, kiépített zártláncú távközlő hálózatokkal, amelyeket a büntetőeljárás során bármikor – saját döntés alapján, saját költségvetésből és saját személyzet segítségével – alkalmazni tudnának. Meg kell ugyanakkor jegyezni azt, hogy 2015/2016. év fordulóján indult el az OBH részéről egy reform ennek megváltoztatására. Jelenleg a technikai feltételek bíróságokon való felmérésén van túl a reform.

Napjainkban a technikai felszerelést a bíróságok számára az OBH Informatikai Főosztálya Biztosítja.⁷⁰ Így jelenleg, ha a bíróság az eljárás során zártcélú távközlő hálózatot kíván igénybe venni az OBH-hoz kell fordulnia egy a Szabályzathoz tartozó nyomtatvány kitöltésével. Az OBH Informatikai Főosztálya a beérkezett kérelmeket nyilvántartásba veszi, majd a Pénzügyi Főosztály elkészíti az eljárási cselekmény várható költségtervét. Ezt követően az OBH tájékoztatja a kérelmező bíróságot az eljárási cselekmény teljesíthetőségéről, illetve amennyiben pozitív a válasz, annak várható költségeiről is. (Utóbbiba beletartozhat az is, hogy az OBH által biztosított technikai eszköz összeszerelésére legalább 4 munkaórát kell számolni a Szabályzat szerint.)

Az OBH-nak jelenleg 2005-ben beszerzett és üzembe állított (elavult) eszközei vannak. Az OBH tájékoztatása szerint azonban a rendszer biztonságos, „védett mind a külső, mind az esetleges belső támadásokkal szemben”. Az OBH nyilvántartása szerint ezidáig külső beavatkozási kísérlet, rosszindulatú hozzáférés nem történt a rendszer által tárolt adatokba.⁷¹ Egy 2014-ben készült felmérés adatai szerint elméletileg mód van arra, hogy két különböző település között is lehessen kihallgatást foganatosítani (*ideiglenes telekommunikációs kapcsolatnak* nevezi a Szabályzat, amit külső szolgáltató igénybevételelvel lehetne megvalósítani, ezt a kérelmező előlegezi meg)⁷², ennek a költsége azonban jelentősen megnövelné az így sem olcsó végrehajtási költséget. Jelenleg tehát a rendszer csak arra alkalmas, hogy az azonos helyen lévő termék közötti összeköttetést biztosítsa (kivétel ezalól a fogvatartottak meghallgatására kialakított rendszer; továbbá az EU tagállamaival bünyügyi együttműködésben folytatott kihallgatások). Álláspontom szerint megoldás lehetne a skype vagy videotelefon alkalmazása, amelyek akár földrészek közötti kapcsolat létesítésére is alkalmasak lennének.

Felmerül mindezek fényében a kérdés, *költség- és időkímélő megoldás-e a magyar büntetőeljárásokban a zártcélú távközlő hálózat útján foganatosított kihallgatás?* Álláspontom szerint jelenlegi formájában nem. Az *idő* vonatkozásában az idővesztés abban jelenik meg, hogy a technikai eszközt Budapestről oda- és vissza- kell szállítani a kihallgatás helyszínére, a helyszínen pedig összeszerelési idővel is kell számolni, amely a Szabályzat alapján minimum 4 munkaórát vesz igénybe. Ami *költséget* illeti: egy 2014-ben készült felmérés alapján a Budapesten belüli felhasználási összköltség hozzávetőlegesen 40.000-50.000 Ft között alakul alkalmanként,⁷³ mitöbb anonim határozatok között kutatásaim során arra is találtam adatot, hogy 2011-ben Győri Törvényszéken zártcélú

⁷⁰ ANTAL 2014, 654. p. A vonatkozó jogszabályi háttérret pontatlanul ugyan „OIT Hivatala tulajdonában”, az 1/2006. OIT szabályzat adja.

⁷¹ ANTAL 2014, 654–655. pp.

⁷² 1/2006. OIT Szabályzat 3. § (5) bek.

⁷³ ANTAL 2014, 654–655. pp.

távközlő hálózat útján tartott kihallgatás költsége 80.056 Ft volt.⁷⁴ Főleg Baranya megyében fordult elő több alkalommal, hogy a bíróság a költségkalkuláció miatt a zártcélú távközlő hálózat útján történő kihallgatástól a fentiek miatt nagyvonalúan eltekintett.⁷⁵ Ezt problematikusnak találom, hiszen, ha a zártcélú távközlő hálózat útján tartott kihallgatást tanúvédelmi eszköznek tekintjük, általánosságban igaz tétel az, hogy „a tanú védelmét nem lehet(ne) anyagi szempontoktól függővé tenni”.⁷⁶ Itt szükséges kiemelni azt, hogy a zártcélú távközlő hálózat igénybevételével felmerülő költség ugyan a büntetőeljárás költsége, azonban *bűnügyi költségként nem vehető figyelembe*, az azt elrendelő bíróságot terheli. Ennek oka a joggyakorlat szerint, hogy a hálózat alkalmazása, ha azt a 4. esetben (annak a tanúnak vagy vádlottnak a zártcélú távközlő hálózat útján való kihallgatása, aki külön jogszabályban meghatározott tanúvédelmi programban vesz részt) rendelik el a tanú testi épsége védelméhez és biztonságához kapcsolódó alanyi jogot biztosít, így a Be. 98/A. § d) pontja alapján megjelenésével, közreműködésével felmerült költség nem számolható el bűnügyi költségként.⁷⁷

A fentiek (elavult rendszer, se nem költséghatékony, se nem időkímélő) is közrejátszottak abban, hogy hazánkban a zártcélú távközlő hálózat útján tartott kihallgatás bevezetése (2003. július 1.) óta – egy 2014-ben készült felmérés alapján – mindösszesen 15 alkalommal alkalmazták azt.⁷⁸ De lege ferenda – figyelemmel az európai igazságszolgáltatási program dokumentumaiban rögzített elvárásokra – a zártcélú távközlő hálózat útján fogantatosított kihallgatásoknál a jelenleg alkalmazható kétpontú kapcsolat mellett – főként a határon átnyúló bűnözéseknél – indokolt lenne az ún. többpontú hálózati rendszer kiépítésére, valamint áttérni az IP alapú videokonferenciák tartására.

IV. Telekommunikációs eszköz használata – avagy az új büntetőeljárás törvény megoldása

Az új büntetőeljárás törvény várhatóan 2018. július 1-jén lép hatályba. A törvény számos újítása, strukturális változása mellett⁷⁹ új alapokra helyezte a zártcélú távközlő hálózat útján tartott tárgyalás intézményét (új Be. 120-124. §). Egyfelől módosította az elnevezését *telekommunikációs eszköz használata* esetére, másfelől *az eljárási cselekményen való jelenlét biztosításának egyik eszköze* lett. A tanúvédelmi funkció „csak” mint az intézménnyel járó járulékos hatás jelenik meg az új jogintézménynél.

Az új eljárási cselekmény az eljárás *bármely szakában alkalmazható* (nem csak a bírósági szakban és kivételesen a nyomozási bíró által a vádemelést megelőzően), *bármely bűnügyi hatóság* (bíróság, ügyészség, nyomozó hatóság) *elrendelheti* hivatalból vagy indítványra. Előbbi esetén idézéssel egyidejűleg, utóbbi esetén haladéktalanul kell

⁷⁴ Győri Ítéletábrla Bkf.386/2011/3. szám (forrás: www.birosag.hu)

⁷⁵ ANTAL 2014, 654–655. pp.

⁷⁶ SZABÓ 2012, 102. p.

⁷⁷ ÍH 2012.5. szám

⁷⁸ Egyik leghíresebb az ún. kecskeméti maffiaper volt, ahol a fedett nyomozót hallgatták ki így. MÉSZÁROS BENCE: *Fedett nyomozás a bűnüldözésben*. PhD értekezés, Pécs, 2011. 107–108. pp.

⁷⁹ Ehhez lásd: GÁCSI ANETT ERZSÉBET: *Quo vadis fegyverek egyenlőségének elve*. In: Görög Márta – Hege-düs Andrea (szerk.): *Lege duce, comite familia: Ünnepi tanulmányok Tóthné Fábrián Eszter tiszteletére, jogász pályafutásának 60. évfordulójára*. Iurisperitus Bt., Szeged, 2017. 127–140. pp.

közölni az eszköz használatát elrendelő döntést [új Be. 121. § (3) bek.]. Alkalmazása nem korlátozódik a tanú vagy terhelt kihallgatására, hanem *rajtuk kívül a tolmács és szakértő* vonatkozásában *valamennyi eljárási cselekmény teljesíthető e formában*.

Az eljárási cselekmény teljesítésének *helyszíne* kapcsán pontosabban fogalmaz a törvény: megjelölt és elkülönített helyszínt jelöl meg [új Be. 120. § (2) bek.], ezzel pedig kiküszöbölheti a jelenlegi Be. korlátozott megoldását.

A *módjait* tekintve szintén újítása a törvénynek, hogy követi az EUBESZ törvény által meghatározott két kihallgatási módot. Ezek alapján főszabály szerint *kép- és hangfelvétel útján* lehet foganasítani a telekommunikációs eszköz használatát, korlátozottan lehetőséget biztosít azonban a törvény a *folyamatos hangfelvétel útján* való foganasításra is [új Be. 120. § (2) – (3) bek.]. Utóbbi csak 1) a tanú kihallgatása során; 2) a tolmács jelenlétének biztosítása céljából; valamint 3) nyomozás során a szakértő meghallgatása és a terhelt kihallgatása alkalmával lehet foganasítani [új Be. 120. § (3) bek.]. Ezzel kapcsolatban a tolmács jelenlétének biztosítása estekört indokoltan tartom, a tanú kihallgatása esetében megfogalmazott estekört azonban problematikusnak, ugyanis a közvetlenség elvének torzulását eredményezheti az, ha a kihallgatást foganasító bünygyi hatóság (és bírósági szakban a védelem) nem láthatja a tanú vallomása közben tett reakciót.⁸⁰ Utóbbinak jelentősége van, jelentősége lehet a büntetőeljárásokban, amelyet mind a hatályos, mind az új büntetőeljárási törvény elismer a jegyzőkönyvvezetés szabályainál. Jegyzőkönyvbe vételt eredményezhet ugyanis mind a nyomozási-, mind a bírósági szakban valamely *körülmény (vagy eljárással összefüggő esemény)* is (például: láthatóan ideges a kihallgatott személy, izzad, kezét tördeli stb.), amelyet ráadásul, ha az eljárási törvény szerint eljárási cselekményen jelenlévő jogosultak indítványoztak, csak akkor lehet mellőzni, ha a körülményről az eljáró hatóságnak nem volt tudomása [Be. 166. § (6) bek. és 251. § (3) bek.; új Be. 359. § (5) bek. és 445. § (6) bek.].

Eseteit tekintve a törvény meghatároz *kötelező és csak különösen indokolt esetben mellőzhető eseteket* is. *Kötelező* a telekommunikációs eszköz használata – ha a technikai feltételek fennállnak – ügyészség és nyomozó hatóság eljárása esetén: 1) különleges bánásmódot igénylő sértett; valamint 2) fogva lévő, személyi védelem alatt álló vagy tanúvédelmi programban résztvevő tanú vagy terhelt esetén [új Be. 122. § (1) bek.]. *Csak különösen indokolt esetben mellőzhető* a telekommunikációs eszköz használata – ha a technikai feltételek fennállnak – a bíróság eljárása esetén: 1) különleges bánásmódot igénylő sértett; valamint 2) fogva lévő, személyi védelem alatt álló vagy tanúvédelmi programban résztvevő tanú vagy terhelt esetén; valamint 3) letartóztatás fenntartása vagy meghosszabbítása tárgyában tartott ülésen [új Be. 122. § (3) – (4) bek.]. Előremutató, a terhelt jogait védő szabályozásnak tekintem azt, hogy személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés elrendelése tárgyában tartott ülésen, valamint előkészítő ülésen *csak a terhelt hozzájárulásával rendelhető el* [új Be. 122. § (5) bek.].

⁸⁰ Ez az EJEB által felállított standardoknak sem felel meg, lásd pl. Van Mechelen and Others v. the Netherlands (Application nos. 21363/93; 21364/93; 21427/93), Judgment of 23 April 1997, Reports 1997-II.

V. Záró gondolatok

Noha a XXI. század technikai vívmányai a büntetőeljárásokban is megjelennek – ékes példája ennek, hogy 2018. január 1-jétől a büntetőeljárásokban is megjelenik az ún. elektronikus kapcsolattartás intézményrendszere; vagy az új Be. hatálybalépésével a bitcoin mint virtuális vagyonelem lefoglalása [új. Be. 315. § (2) bek.]; e-jegyzőkönyvezés lehetősége [új. Be. 444. § (6) bek.] – a tanulmány tárgyát képező speciális kihallgatási mód (zártcélú távközlő hálózattal való tanú / terhelt kihallgatás) kapcsán igaz tétel az, hogy a *büntetőeljárások emberközpontúak*. A zártcélú távközlő hálózat útján tartott tárgyalásoknál ugyanis nem a gép végzi a kihallgatást (az továbbra is a hatóság feladata lesz), a technika „csak” segíti azt.

Ugyanakkor „a videokonferencia hasznos eszköz, és a benne rejlő lehetőségek nemcsak nemzeti szinten jelentősek, hanem különösen különböző tagállamokat és akár harmadik országokat érintő határokon átnyúló helyzetekben is. A határokon átnyúló ügyek esetében döntő fontosságú, hogy a tagállamok igazságügyi hatóságai zökkenőmentesen kommunikáljanak egymással. A videokonferenciák lehetőséget nyújtanak ezen kommunikáció egyszerűbbé tételére és ösztönözhetik azt. A jogintézmény előnyeit az uniós jog is elismeri, és egyrészt ösztönzi azok alkalmazását, többek között a több államra kiterjedő [...] eljárásokat állapít meg azok büntetőeljárások során történő alkalmazására vonatkozóan.”⁸¹

A tanulmányban a „zártcélú távközlő hálózat útján tartott tárgyalás” mint jogintézmény rendszertani és terminológiai kérdéseit követően a magyar szabályozás eljárásjogdogmatikai és joggyakorlati anomáliáira tértem ki. Álláspontom szerint a jogintézmény jelen formájában nem sérti az általános processzuális alapelveket (azok bírósági szakban való érvényesülését), sőt a fegyverek egyenlőségének elve sem csorbul az ilyen kihallgatások során. Ugyanakkor az új büntetőeljárás törvényben az új alapokra helyezett (az eljárási cselekményen való jelenléte biztosító eszközként: telekommunikációs eszköz használata néven) már a közvetlenség elvének torzulását, és ezzel együtt a tisztességes eljáráshoz való jognak, és az annak implicite elemeként elismert fegyverek egyenlőségének csorbulását eredményezheti az az esetkör, hogy a tanú kihallgatása ún. folyamatos hangfelvétel útján is fogantatható.

⁸¹ Európai Unió Tanácsának ajánlása „Az igazságügy területén a határokon átnyúló videokonferenciák alkalmazásának előmozdítása és a legjobb gyakorlatok megosztása a tagállamokban és uniós szinten” 6. pont [2015/C 250/01].

ANETT ERZSÉBET GÁCSI

CONDUCTING A CRIMINAL TRIAL VIA A CLOSED-PURPOSE
TELECOMMUNICATION NETWORK

(Summary)

As a general rule, general processual principles such as the principle of publicity, directness and verbalism shall be enforced in the judicial phase of criminal proceedings.

However, as technology has progressed over time, we have come to a point where criminal proceeding trials can be conducted via closed-purpose telecommunication network in Hungary as well as in other countries. This new method involves hearing the witness or, in exceptional cases, the defendant by means of a special audio-visual device and provides for a cost-saving and time-saving solution that may help protect and spare both the defendant and the witness from potential inconveniences while, at the same time, keeping in place the guarantees relating to trials. However, integrating a new technology (the machine) into criminal proceedings raises the questions whether classic processual principles are still completely enforced in criminal proceedings and whether the principle of equality of arms is broken, in terms of the right to a fair trial, in any way in trials conducted via a closed-purpose telecommunication network.

This study focuses on the answers to these question by both reviewing international cases and presenting how trials conducted via a closed-purpose telecommunication network are applied (if applied at all) in Hungarian criminal proceedings subject to the exact legal provision.